

# יום ירושלים - חלק ב'

סוף ספר הכוזרי מתאר שהחבר רוצה לעלות לארץ ישראל. בעקבות כך מתפתח דיון אודות המעלה של ארץ ישראל אפילו בזמן חורבנה, וחשיבות הגעגועים לארץ ישראל:

אמר החבר: זה אמת (-מה שאמר מלך כוזר לפני כן, שהכוונה שבלב מספיקה לבדה) – אם נבצר מאדם המעשה, אבל האדם (עצמו) חפשי לגבי תוחלתו ומעשהו (-חפשי בנושא מה לרצות וחפשי בנושא איך לפעול), ולפיכך הוא נאשם אם איננו מביא השכר הגלוי אל המעשה הגלוי (-אפשר להאשים את האדם אם רוצה להגיע לשכר המעשי השלם אם אינו עושה את המעשה בפועל ובשלמות) ... ואם היה המעשה ללא כוונה או הכוונה ללא מעשה – תאכזב ההשתדלות, **אלא אם כן אי אפשר** שאז הכנת הלב וההתנצלות על המעשה מועילה קצת תועלת, כהתנצלותנו בתפלתנו "ומפני חטאינו גלינו מארצנו" (מתוך תפילת שלוש רגלים, והמשך התפילה שם – "ואין אנחנו יכולים לעלות וליראות... בבית הגדול והקדוש") ומה שדומה לזה.

**ובהערת בני אדם והנעתם אל חבת המקום הקדוש ההוא – יש שכר וחיזוק העדך המיוחל כמו שאמר "אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחננו". רצותו לומר שירושלים אמנם תבנה כאשר יכספו ישראל אליה תכלית הפספס עד שיחננו אבניה ועפרה".**

(ספר הכוזרי מאמר חמישי, כז)

ר' יהודה הלוי מסביר שמעשה הוא שלם רק כשיש בו את שני החלקים: גם הכוונה וההשתוקקות וגם המעשה. אם המעשה בא ללא כוונה – הוא חסר במהותו כי חסר עצם העניין. אם קיימת רק כוונה ללא מעשה – סימן שלא באמת קיימת כוונה ורצון, כי אם היה רצון חזק ואמיתי היה גם מעשה, שהיה הדבר תלוי באדם בלבד.

עלולים להיות מקרים חריגים שבהם אין אפשרות לקיים את המעשה ואז הכוונה יכולה להיות אמיתית גם אם המעשה לא קיים, ויש ערך חלקי להצטדקות' על אי עשייתן (לדוגמא, במוסף של שלושת הרגלים "ומפני חטאינו גלינו מארצנו... ואין אנחנו יכולים לעלות וליראות...").

ומכאן עובר החבר לדבר על ירושלים: כשיתעוררו עם ישראל לאהוב את מקום הקודש, זה מה שיביא את התכלית של גאולת ירושלים בשלמותה עם כל גדולתה הן מצד קדושתה והן מחשיבותה הלאומית, האנושית והעולמית. זה מה שאומר דוד המלך בפסוק: מתי "**אתה תקום תרחם ציון?**", איך יודעים שעכשיו "**בא עת לחננה**", ו"**בא מועד?**" – כאשר "**רצו עבדיך**" אפילו את החלקים הכי גשמיים ונמוכים שקשורים לירושלים, **אבניה ועפרה**.

כלומר, ר' יהודה הלוי מסביר שבניין ירושלים תלוי ברצון של עם ישראל. אם הרצון יהיה חזק לחזור למצב הזה – תיבנה ירושלים, אך כל עוד לא יהיה רצון – זה לא יקרה. ממילא מתברר לנו שחובה עלינו **לרצות** לחזור למצב הקירבה הזה, של קשר אמיתי ושלם ביננו לבין אבינו שבשמים. **מתוך לימוד והבנה** על תפקידנו, מקומנו וחובתנו להביא גאולה לעולם כולו. **עלינו** לעבוד עבודה על הלב, על הרצון, **לרצות את בניין בית המקדש**, להבין את משמעות עבודותיו הרבות, את המשמעות שיש לעצם המציאות של מקדש בנוי בירושלים, לאהוב את ירושלים, הגשמית(!). על ידי המחשה, על ידי דיבור, על ידי כוונה בתפילות (בעמידה, בברכת "ולירושלים עירך", "ותחננה עינינו", "יהי רצון... שיבנה בית המקדש במהרה..."), בברכת המזון "רחם נא", ב'על המחיה' "על ציון... ועל מזבחך"! – "להעיר לבם" בכל דרך אפשרית.

# יום ירושלים - חלק ג' - והנצח זו ירושלים

"לך ה' הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההודו כי כל בשמים ובארץ לך ה' הממלכה והמתנשא לכל  
לראש:

[דברי הימים א, כט, יא]

את הפסוק הזה דורשת הגמרא במסכת ברכות:

"...במתניתא תנא (בברייתא שנו) משמיה (בשם) דרבי עקיבא: לך ה' הגדלה - זו קריעת ים סוף,  
והגבורה - זו מכת בכורות, והתפארת - זו מתן תורה, והנצח - זו ירושלים, וההודו - זו בית המקדש"  
[תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נח עמוד א]

הפסוק משבח את הקב"ה ומתאר את כוחותיו ואת מלכותו העליונה. רבי עקיבא מוסיף ומבאר איך  
אותם כוחות של הקב"ה מתגלים בעולם. לדוגמה, גדלות ה' הופיעה במלוא עוצמתה בקריעת ים סוף,  
וגבורת ה' התגלתה במכת בכורות, כאשר הקב"ה עבר בארץ מצרים והכה כל בכור.  
רבי עקיבא מסביר שנצחיות הקב"ה באה לידי ביטוי בעולם דווקא בירושלים, "והנצח זו ירושלים".

מה הכוונה שירושלים היא הנצח?

המהר"ל מפראג בביאורו לגמרא זו כותב "נקרא ירושלים נצח בעבור שהיא לנחלה נצחית" [מהר"ל  
מפראג הקדמה שלישית לגבורות ה']

הקב"ה התגלה בהרבה מקומות, הוא התגלה בחרן לאברהם, ובסנה למשה. כל המקומות האלו היו  
זמניים. ההופעה הנצחית של הקב"ה היא ירושלים. קדושת ירושלים היא תמידית ולא תתחלף כי שם  
השכינה שרויה תמיד. שם המרכז הקיומי והרוחני של עם ישראל, ובתוכם שרויה השכינה בתמידות.

מצודת ציון על הפסוק מסביר הסבר נוסף: "והנצח - מלשון ניצחון".  
נצח הוא מלשון ניצחון. לאורך הדרך שעם ישראל נדרש לצעוד בה ישנם קשיים ובעיות. הנצח מצליח  
להתגבר ולנצח את כל המכשולים מכיון שהוא תמידי ונצחי. הנצח מנצח.

הרב קוק מפרש את הקשר בין ירושלים לנצחיות:

"והנצח זו ירושלים - תכונת עמדתם של ישראל היא מושלמת בהיותה ממולאה בעז מלכות... המלוכה,  
העז הלאומי, מקושר עם ירושלים ששם ישבו כסאות לבית דוד. החוסן הלאומי הישראלי פגש בדרכו  
מכשולים רבים, ועוד הוא עלול לפגוש, ואת כולם ינצח בעז ד' ויעמוד לנצח..."  
[עין איה ברכות ב ע"מ 282]

ירושלים בירת ישראל מסמלת את מלכות ישראל, העיר בה בחר דוד למלכותו. עם ישראל הוא עם  
הנצח. למרות כל הקשיים הוא עומד בכל הניסיונות ומנצח את הכל. הסיבה לכך נעוצה באותה  
קדושה שטמונה בעם ישראל, ומתגלה בשיא עוצמתה בירושלים: הקב"ה שורה בעם ישראל, מחיה  
אותו ומביא אותו אל שלמותו וייעודו.

ירושלים מייצגת את הקדושה הנצחית, אותה קדושה שמביאה לניצחון על המעכבים ולהשלמת  
הייעודים הגדולים של עם ישראל בארצו.

# יום ירושלים – הרמב"ם – חלק א'

## הרב דודי גרינפלד

הקטעים נערכו בסיוע כותבי העלון השבועי של מרכז מורשת הרמב"ם

השבוע אנו חוגגים את יום שחרורה של ירושלים. ביום זה זכינו לשוב ולהתרפק על אבני הכותל. ביום זה חשנו את פעמי המשיח המעוררים אותנו להתדפק על חצרות בית ה' ולהכין עצמנו להשלמת תהליך הגאולה. במאמר זה ננסה לעמוד על ייחודה של ירושלים ועל היחס שבינה למלכות בית דוד מתוך עיון בכתבי הרמב"ם והעוסקים במשנתו.

ירושלים מאגדת בתוכה שני עניינים שלכאורה אינם קשורים זה לזה באופן ישיר: מחד היא עיר הקודש והמקדש, ומאידך היא עיר המלכות. ואולם הרב אברהם שפירא זצ"ל למד מדברי הרמב"ם שיש קשר אדוק והכרחי בין שני ההיבטים:

"ירושלים השלימה והבנויה היא הגמר של מלכות בית דוד. בנין המקדש הינו חלק ממלכות ישראל, שכן הרמב"ם מונה את מצוות בנין בית הבחירה בשני אופנים, וכל אחד מפסוק אחר. בהלכות בית הבחירה כותב הרמב"ם: 'מצות עשה לעשות בית לה' שנאמר: ועשו לי מקדש', ובהלכות מלכים (כתב שיש מצוות עשה) 'לבנות בית הבחירה, שנאמר: לשכנו תדרשו ובאתה שמה', והיינו כי חלק ממלכות ישראל היא בהקמת בית המקדש. כמו כן, מן העבר השני, חלק מבניין המקדש מושלם דווקא על ידי מלכות ישראל"

(חוברת "שאלו שלום ירושלים", ישיבת מרכז הרב, תשס"ט, עמ' ט)

הרב שפירא למד מדברי הרמב"ם שישנם שני היבטים לבנין בית הבחירה: האחד נוגע לעצם קדושתו של הבית – בית לה', כפי שביאר הרמב"ם בהלכות בית הבחירה. השני מצד עם ישראל – מלכות ישראל מושלמת באמצעות בית המקדש, כפי שביאר הרמב"ם בהלכות מלכים.

נראה לבאר את ההשלמה שבית המקדש נותן למלכות לפי דברי הרמב"ם בענין מלך המשיח: "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות בית דוד לישנה הממשלה הראשונה ובונה מקדש ומקבץ נדחי ישראל. וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם. מקריבין קורבנות ועושין שמטין ויובלות, ככל מצותן האמורה בתורה".

(הלכות מלכים יא, א)

האומה בתחייתה שבה לבית חייה זוכה לחדש את ימיה כקדם בקיום כל המצוות כולן. בנין בית המקדש הוא החותם וההשלמה לתהליך המהותי והיסודי של תחיית הקודש של האומה. משום כך מתפקידיו של המלך האידיאלי מבית דוד, הוא המלך המשיח, לבנות את בית המקדש.

היבט נוסף עולה מהגמרא במסכת ברכות:

"תניא, רבי אליעזר אומר: כל שלא אמר ארץ חמדה טובה ורחבה, בברכת הארץ ומלכות בית דוד בבונה ירושלים – לא יצא ידי חובתו".

(ברכות מה, ב)

והסביר זאת הרמב"ם בהלכות ברכות:

"ברכה שלישיית פותח בה: רחם ה' אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלם עירך, או: נחמינו ה' אלהינו בירושלם עירך וחותרם בה בונה ירושלם, או מנחם עמו בבניין ירושלם, ולפיכך נקראת ברכה זו נחמה. וכל מי שלא אמר מלכות בית דוד בברכה זו לא יצא ידי חובתו, מפני שהיא עניין הברכה שאין נחמה גמורה אלא בחזרת מלכות בית דוד"

(הלכות ברכות ב, ד)

כתב על כך הרב יצחק זאב סולובייצ'יק, הרב מבריסק:

"הרי דחזרת מלכות בית דוד הוא מעניין בניין ירושלים, ואין ירושלים גמורה אלא בחזרת מלכות בית דוד"

(חידושי מרן ר"ז הלוי על התורה, תהלים ל, א)

בדברי הרמב"ם האלו מתבאר שמלכות בית דוד היא השלמה לבנינה של ירושלים. בנינה של ירושלים, והנחמה שיש בכך לעם ישראל אינה מושלמת אלא על ידי כוננות מלכות בית דוד. אם כן למדנו שישנה זיקה הדדית בין מלכות בית דוד לירושלים, שאף אחת מהן אינה מושלמת אלא בהשלמתה של האחרת.

# יום ירושלים – הרמב"ם – חלק ב'

## הרב דודי גרינפלד

הקטעים נערכו בסיוע כותבי העלון השבועי של מרכז מורשת הרמב"ם

אתמול ראינו שמלכות בית דוד וירושלים אינן שלמות אלא בהשלמתה של האחרת. נראה שהשלמה זו מקבלת משמעות ייחודית, מתוך עיון בהגדרתו ההלכתית והפרשנית של הרמב"ם להבחנה השנויה במשנה בין המדינה למקדש, לעניין הלכות שונות:

"כבר ביארנו לך כמה פעמים כי מקדש נקראת ירושלם כולה. ומדינה, שאר ארץ ישראל"  
(פירוש המשניות על מסכת ראש השנה ד, א)

לדעת הרמב"ם המשנה אינה מבחינה בין העזרה לשאר ארץ ישראל, אלא בין ירושלים לשאר הארץ. אף על פי שירושלים היא עיר ככל הערים: אנשים גרים בה, מסחר מתנהל בה ואפילו יש בה מוסדות מלוכה וממשל – בעיני הרמב"ם, עיר זו היא מקדש. וכך הדגיש זאת בדבריו הרב צבי יהודה קוק: "ירושלים היא מקדש. את הביטוי מדינה ומקדש, תופס הרמב"ם תפיסה כזאת שירושלים היא מקדש. ירושלים היא בירת המלוכה, בירת המדינה, והיא מקדש, היא כולה בית מקדש. כמוכן יש מדרגות בבית המקדש..."

(שיחות הרב צבי יהודה ליום העצמאות ויום ירושלים (חוברת), עמ' 98)

בירושלים אנו מציינים את המלכות הייחודית שלנו, שאינה מנותקת מהקדושה אלא יונקת ממנה ושואפת אליה. כל עמלה של המלכות הוא להופיע את הקדושה במציאות הממשית. עם זאת, גם הקדושה שבירושלים אינה מושלמת בפני עצמה אלא דווקא על ידי שאנו מממשים את הפוטנציאל של הקדושה הטמון בה, ומגלים אותו בחיים של מלכות וממשלה. ירושלים כמקדש היא מדרגה ממוצעת בין בית המקדש לכלל ארץ ישראל, בכך שהיא כוללת גם את הארציות הממשית וגם את הרוחניות העליונה בכריכה אחת.

הרמב"ם מנה בתור אחד מי"ג העקרים את האמונה בכך שהמשיח יהיה מבית דוד: "והיסוד השנים עשר – ימות המשיח. והוא, להאמין שיבוא ולא יאחר... ומי שמטיל בו ספק או מזלזל דבר – מכזב התורה אשר ייעדה בו בפירוש, בפרשת בלעם ו'אתם נצבים'. ומכלל היסוד הזה, כי אין מלך לישראל אלא מדוד, ומזרע שלמה בייחוד, וכל מי שחולק על דבר המשפחה הזאת – כופר בה' ובדברי נביאיו".

(הקדמות הרמב"ם למשנה, הקדמה לפרק חלק)

נראה ממקומות רבים בכתבי הרמב"ם, שהייחודיות של מלך מבית דוד היא התכונות המיוחדות המושרשות במשפחה זו. מכוח תכונות אלו יש בכוח המלך להנהיג את העם לא רק מבחינה מדינית אלא גם ליצוק בקרב העם תוכן של קדושה. דומה שעיקרון זה נחשב לאחד מיסודות האמונה, משום שהיעדר אמונה במלכות שיכולה להיות מרכבה לשכינה משמעה חוסר אמונה ביכולתם של האידאליים הרוחניים של עם ישראל להופיע במציאות. המלכות קשורה בקשר אדוק עם ירושלים ובית המקדש, שבביל שתהיה מחוברת בקביעות עם תפקידה הייחודי. לא ככל הגויים בית ישראל, ולא ככל הממלכות מדינת ישראל.

ביום ירושלים זכינו לשחרור מקום המקדש, ועלינו להודות לה' על כך בשיר ובהלל. עם זאת, עלינו לא לשכוח את עבודתנו הגדולה לחבר את ממשלתנו ואת אחיזתנו הלאומית בכל רחבי ישראל אל מקור הקדושה. וכן לעורר את עמנו לקראת השלמת תפקידה של המלכות – בניין בית המקדש, אחר כותלנו. מתוך כך נזכה בקרוב בעזרת ה' שתתקיים תפילתנו-שירתנו, "מקדש מלך, עיר מלוכה, קומי צאי מתוך ההפיכה, רב לך שבת בעמק הבכה והוא יחמול עליך חמלה".

עריכת לשון: צופיה גרינפלד

עריכה: ש"י לוי

# ספירת העומר ושבועות

כשהתורה כותבת את התאריך של חג השבועות, היא לא כותבת באיזה יום בחודש סיון הוא חל, אלא תלוי הדבר בספירת העומר, לאחר ספירת שבעה שבועות מחג הפסח חל חג השבועות:

"וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמִּתְחַרַת הַשִּׁשִּׁתּוֹ מִיּוֹם הַבֵּיאָכֶם אֶת-עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שָׁבָתוֹת תְּמַיִמֹת תִּהְיֶינָה" (ויקרא פרק כג)

## א. הרמב"ם: הספירה מגלה את ההשתוקקות לתורה

הרמב"ם מבאר את טעם המצוה, ובכך גם מסביר מדוע לא נאמר באיזה יום בחודש חל חג השבועות: "ושבועות, הוא יום מתן תורה, ולהגדיל היום ההוא נמנו הימים מן המועד הראשון אליו, כמי שממתין בו הנאמן שבאוהביו ושהוא מונה יום וגם השעות, וזאת היא סבת ספירת העומר מיום צאתנו ממצרים עד יום מתן תורה, שהוא היה הכונה והתכלית ביציאתם, באמרו ואביא אתכם אלי" (ספר מורה הנבוכים חלק ג פרק מג)

חג השבועות, מתן תורה, הוא התכלית של יציאת מצרים. תכלית גאולתם של ישראל היא קבלת התורה, כמו שאמר הקב"ה למשה בסנה: "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה". עם ישראל, מתוך השתוקקות לאותו מאורע גדול, ספרו את הימים. ספירת העומר איננה רק כדי לדעת מתי יחול חג השבועות אלא היא מראה את ההשתוקקות ואת הרצון שלנו לקבל את התורה. מצוה זו אשר אנו מקיימים כל שנה, מראה שכל שנה עדיין יש לנו את הרצון והשאיפה לקבל את התורה.

## ב. האור החיים: הספירה – היטהרות והכנה למתן תורה

האור החיים נותן הסבר מעט שונה מדוע ישנו צורך לספור ספירת העומר בין פסח לשבועות – כדי לחזק את ההכנה לקבלת התורה:

"וספרתם לכם וגו'. אמרו לכם לצד שיצו ה' לספור שבע שבתות, ואמרו ז' (זוהר ח"ג צד א) כי לצד שהיו בטומאת מצרים, ורצה ה' להתחבר לאומה זו, דן בה כמשפט נדה שדינה לספור ז' נקיים. וצוה שישפרו ז' שבועות, ואז יהיו מוכשרים להכניסתם כלה לחופה. והגם כי שם ז' ימים וכאן ז' שבועות, לצד הפלגת (גודל) הטומאה (שהיו ישראל במצרים במ"ט שערי טומאה)... והוא מאמר הכתוב כאן 'וספרתם לכם', פירוש - סיבת ספירה זו היא לסיבתכם, לטהרתכם, שזולת זה תיכף היה ה' נותן להם התורה".

(אור החיים ויקרא פרק כג, טו)

על פי האור החיים, ניתן אולי לומר שהתורה לא ציינה את יום מתן תורה כדי ללמד אותנו על הצורך להתקדש ולהיטהר כהכנה ללימוד התורה, ולכן החג מתקיים אחרי ימי הספירה.

## ג. הרב קוק: התהליך בימי ספירת העומר

הרב קוק מבאר את היחס בין פסח לשבועות לפי קרבן המנחה השונה בכל חג: בפסח מקריבים את קרבן העומר שהוא מנחת שעורים, וכידוע השעורים הם מאכל בהמה, ואילו בחג השבועות קרב קרבן שתי הלחם שנעשה מחיטים שהם מאכל אדם:

"ולפיכך מחובר הוא פסח לעצרת על ידי ספירת העומר שבבית המקדש, שהיא מחברת את מנחת השעורים, מאכל בהמה, נטית הרגש הטבעית, אל החטים, מאכל אדם, העלוי השכלי הרוחני "עץ הדעת חטה היה". ושני הכחות היסודיים האלה מגלים את כל מלא ערכם ופעולתם, במעמקי הנפש ומרחבי החיים, בהופיעם כל אחד בצורתו העצמית השלמה, באין שום דבר מעיק לו כלל, ובהתכנסם והתקשרם יחד למערכה אחדותית עליונה.

(אורות ישראל, ח, א)

ישנם שני כוחות באדם ושניהם חשובים: הכח הטבעי והכח השכלי (=הרוחני). בפסח, היתה גאולה מהשיעבוד, גאולה טבעית. לעומת זאת בשבועות התעלה עם ישראל וקיבל את התורה, שזו תכלית יציאת מצרים, הגאולה הרוחנית. כאשר עם ישראל יצא ממצרים הוא לא יכל לקבל מיד את התורה, היה צריך להתעלות לאט עד למדרגה בא יוכל לקבל את התורה, אלו הם ימי ספירת העומר. ספירת העומר היא התהליך המקשר בין שתי הגאולות הללו ומחבר אותם.



## מבוא למשנת הראי"ה - חלק ב'

"מי שיש לו נשמה כללית צריך לעסוק בדור שלנו

במבואים, בבירור מפתחות לכל עניין נשגב..."

(אורות הקודש ג, ראש דבר)

דמותו של הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל, רואה האורות הגדול, הייתה ועודנה מהדמויות המשפיעות ביותר שקמו לעם היהודי במאות השנים האחרונות. מי שהתגלה משחר ילדותו בקדושה ובגאונות תורנית, היה מגדולי ישראל שזכו להיות מוכתרים בשני כתרים - כתר ההלכה והפסיקה, וכתר האמונה, ההגות והאגדה. שני כתרים אלה, שבשניהם הצטיין באופן מפליא, שימשו אותו בשליחותו כמנהיג לדור הצמא לתחייה לאומית-רוחנית.

\*\*\*

ההתעניינות במשנתו של הרב קוק מתרחבת, והעיסוק בה מתגבר ומקיף קהלים רחבים. רבים הם המבקשים כיום להתבשם מאורותיו של הכהן הגדול, מורה דורות התחייה.

אלא שקשיים לא מעטים עומדים בפני הרוצים לעיין בדבריו. לכן שינינו מעט מדרכנו בתכנית 'לימוד יומי באמונה', של לימוד ספרים כסדרם, והבאנו בפניהם מבוא קצר ובסיסי לכתבי הרב. המבוא כולל סוגיות יסוד במשנתו של הרב, מבאר את דבריו בשפה השווה לכל נפש, ומהווה שער ראשוני שבו אפשר להיפגש עם דבריו ולעמוד על נקודת החידוש שבהם.

כתבי הרב קוק עוסקים במגוון רחב ביותר של נושאים: לימוד תורה ותפילה, שבת ומועד, הלכה ומצוות, מוסר, הגות וקבלה. מלבד זאת, הרב קוק, ששימש שנים רבות ברבנות, הותיר תשובות רבות בהלכה, וכמו כן הדרכות לאומיות, קהילתיות ואישיות באגרותיו הרבות. מתוך האוצר הגדול הזה היה עלינו לברור נושאים מסוימים, ובתוכם פסקאות נבחרות, שישמשו כעין שער שדרכו אפשר יהיה להיפגש ביסודות משנתו.

את משימת ליקוט הפסקאות ומיקוד הנושאים המרכזיים ביצענו בסיוע הרב אלישע אבינר שליט"א, ועל כך אנו מודים לו מאוד.

\*\*\*

לאחר שבחלק הראשון עסקנו בנושאים יותר כלליים במשנתו, בחרנו בחלק זה בנושאים הנוגעים גם בעולמו של היחיד והפרט:

לימוד אמונה - מהות האמונה, חשיבותה, וכיצד אפשר ללמוד אמונה.....עמ' 7

מצוות - תפקיד המצוות בעבודת ה'.....עמ' 35

תפילה - משמעות התפילה, חשיבותה, והדרכים להעמיק את עבודת התפילה.....עמ' 49

שמחה ועצבות - חשיבות השמחה בעבודת ה', מקורה, והיחס בינה לבין העצבות.....עמ' 65

טעמי מצוות - על טעמי המצוות, ועל ערך העיסוק בהם.....עמ' 73

אהבת ישראל - היחס לחוטאים, והדרכים להעמיק את אהבת ישראל בשכל וברגש.....עמ' 83

חינוך - תפקיד החינוך מגיל הילדות ועד לבגרות, מהותו והשפעתו על האדם.....עמ' 91

# משיבים את האמונה אל הלב כולנו מצטרפים ללימוד יומי באמונה

## כדי להקיף

מסע שורשים מעמיק בספרי היסוד של גדולי הדורות

## כדי לדעת

לימוד קבוע, שיטתי ומגוון שבסופו תדע את עיקרי האמונה של עם ישראל

## כדי להתחבר

לבורא עולם

מה המטרה? להקיף ספרי ראשונים ואחרונים העוסקים בנושאי אמונה, ולבנות בתוכנו עולם אמוני עשיר ומסודר.

מתי מסיימים? המחזור הראשון יימשך עד לסוף שנת תשע"ז.

כמה זמן לומדים? מספר דקות מדי יום.

איך לומדים? < מהבסיס: חומרי הלימוד יופצו בחוברות ובמייל.

< להבין: ביאורים להרחבה ולהעמקה.

< יחד: שיעורי אמונה בפריסה ארצית.

### תוכנית השנה הרביעית

אגרות הרמב"ם

אמונות ודעות

גבורות השם למהר"ל

הרב קוק

מבוא לתורת החסידות

לצפייה בלימוד באינטרנט או לקבלת הלימוד במייל  
היכנסו עכשיו לאתר ישיבה או מכון מאיר:



www.yeshiva.org.il



www.meirtv.co.il





### הקדמה

אחד הנושאים המרכזיים שבהם עסק הרב קוק רבות הוא לימוד אמונה. לימוד אמונה כולל בתוכו את כל תחומי התורה שאינם עוסקים בהלכות מעשיות, אלא מנווטים את עולם האמונות והדעות ואת חוויית עבודת ה'. ישנה טעות נפוצה הסוברת שאת לימוד האמונה צריך ללמוד אדם שאינו מאמין בקב"ה או בתורה מן השמים - ואם הוא יודע את אמיתות יסוד אלו, אינו צריך להמשיך ללמוד אמונה, אלא רק לעסוק בחלקים ההלכתיים והמעשיים של התורה, בש"ס ובפוסקים. אך זו טעות קשה. בלימוד אמונה אין אנו רוצים רק להקיף ידיעות אמוניות, אלא גם להגיע למציאות שבה אנו חיים חיי אמונה. לחיות אמונה זה להיות מחובר לקב"ה, ולתת ביטוי לכל הכוחות והשאיפות הקיימים בתוכנו. לימוד אמונה בונה עושר תודעתי של עבודת ה', ונותן מענה אמוני אמתי לתביעות האידיאליסטיות של האדם. הוא מגלה איך התורה באמת מתקנת עולם במלכות שדי, ואיך קיום המצוות של האדם הוא תהליך מתמיד של התקרבות לדי' ושל עומק בלתי פוסקים. הוא מכונן את הצמיחה הרגשית של האדם ואת עריגתו לאלוהיו. תביעה זו מתגברת במיוחד על רקע שתי תופעות שהתרחשו במאות השנים האחרונות: הכפירה והחילוניות הנוראיות שפשו בעם ישראל מחד, וחזרת עם ישראל לארצו, מאידך. שתי תופעות אלו תובעות מלומדי התורה לגלות איך התורה מחוברת לחיים, ואיך היא נותנת להם משמעות ותוכן. לימוד הפרטים ההלכתיים הקטנים לבדו אינו מספיק כדי לתת מענה לנפש הצמאה לאידיאלים נישאים, אלא אם נחשוף את החזון הגדול של התורה ונראה איך הוא מתגשם דווקא באמצעות פרטים אלו. דבר זה יכול להתרחש רק על ידי לימוד אמונה מעמיק ויסודי. על תביעה זו מדבר האמאר שלפנינו.

### ביאורים

'מעט צרי' הנו מאמר שהרב קוק כתב במהלך השנתיים הראשונות שלו בארץ ישראל. מטרת מאמר זה היא לקרוא לכל לומדי התורה ללמוד ספרי פנימיות התורה והאמונה באופן מעמיק ויסודי, וזאת דווקא בארץ ישראל.

יש הבדל בין תלמידי החכמים שבארץ ישראל לבין תלמידי החכמים שבחו"ל. תלמידי החכמים שבחו"ל נקראים 'חובלים', שמקשים זה לזה, ומנסים להראות עד כמה דעת האחד צודקת ואילו האחר טועה. לעומת זאת, תלמידי חכמים שבארץ ישראל מנעימים זה לזה בהלכה. הם 'מעיינין יחד, ומתקן זה את דברי זה, והשמועה יוצאה לאור' (רש"י). הוויכוח ביניהם יוצר דבר חדש. בעלי הדעות השונות לא באים לבטל אחד את דברי האחר, אלא להוליד מהן אמת חדשה וגדולה יותר.

תופעה זו קיימת גם בעולם המעשי והפיסיקלי. הייתה טעות נפוצה בעבר: אנשים סברו ששני כוחות ששונים זה מזה לא יכולים ליצור דבר חיובי כאשר הם נפגשים. תפיסת עולם זו השאירה את עולם התעשייה פרימיטיבי ומיושן. השתמשו בכל כוח בפני עצמו ולא חיברו ביניהם. רק כאשר גילו שדווקא חיבור של כוחות מנוגדים יוצר עצמה חזקה יותר, התקדם העולם. נעשו הרכבות מרובות בין הכוחות השונים, ונעשה ניצול של היתרונות של כל אחד מהם - וכך השתכלל העולם ונוצרו חומרים חדשים. הדוגמה המובהקת לכך היא תחום החשמל - דווקא קישור שני הקטבים המנוגדים למעגל אחד יוצר זרימה חשמלית. תופעה זו היא אחד הבסיסים שעליו נשענת כל ההתקדמות הטכנולוגית במאות השנים האחרונות.

דבר זה נכון גם בעולם הרוחני. חיבור של שתי תפיסות עולם מנוגדות יכול להוביל להבנה עמוקה ושלמה יותר של המציאות. הרעיון הזה עמוק יותר וקשה יותר ליישום, מכיוון שתפיסת עולם זהו דבר מופשט שקשה להגדירו באופן מדויק, ואף קשה לעשות את החיבור בין שתי תפיסות העולם. אך היהדות תמיד סברה שיש מקום לכל אחת מהדעות, ושהן יכולות וצריכות להשלים זו את זו.

### הצלחת ישראל בן אליהו חיים הי"ו

### למוד אמונה

**"לאחד קראתי נעים, אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל שמנעימים זה לזה בהלכה".**  
(סנהדרין כד.)

מפגש כוחות  
מתנגדים

ימים רבים עברו על החכמה המכנית, והחק המלא שגיאה, "ששני כחות המתנגדים זה את זה הם מולידים שלילה" בהפגשם, היה לקו להתעשיה, שהיה לה פעל-ברזל על צנארה. אבל באו הנסיונות, והתרחבה ההכרה, עד שצעדה בגאון ההחלטה כי לא שלילה יולידו שני כחות המתנגדים בהפגשם, כי-אם "כח חיובי מחדש", שגם הוא יהיה לכח פועל להנות בו בני אדם כשידעו איך להשתמש בו.

אחדות  
המחשבות

הכחות הרוחניים, המדות והמושבות, הם יותר רחוקים מלב בני האדם, ויותר מטשטשים בציון מן הכחות המעשיים. הרבה צריכה עוד המחשבה האנושית לעמל עד שתפיר את ערךם של כחות המחשבה ואפני שמושם, באותה המדה שיהיה על כל פנים נכונה להפיר את הכחות המעשיים שבעולמה. על-כן אף על פי שפבר הגיעה הידיעה הפללית עד אותה המדה של ההבנה, שרק ברכה מצויה היא בכחות המעשיים כשהם נפגשים בנגודם, עוד לא התנשאה עד פה להבין גם-כן את אוצר הברכה המוכן מהתנגשות הכחות המחשביים כשהם נפגשים זה בזה במצב הנגוד, - איך שהם, ודוקא הם, לא שלילה, כי-אם חיוב וכן חדש ונאזר בעז הם מולידים, אורח הגון שראוי לקבל פניו באורה וצהלה, בברכת שלום ואהבה. חק התולדה החיובית של פגישת הכחות המתנגדים השלים את הכרת אחדות הכחות שבמציאות המעשית, הפועלת בחמרים. ונושאי דגל האחדות העליונה, המאירה את כל מחשפי העולם עדי-עד, חכמי ישראל אבות-התעודה אמרו לנו זה כבר: "הללו מטמאים והללו מטהרים, הללו אוסרים והללו מתירין, ... אל אחד נתנו, פרנס אחד אמרו, מפי אדון כל המעשים ברוך הוא" (תגינה ג). "ואלו ואלו דברי אלהים חיים" (עריבין ג). זהו החותם הגדול של אחדות המחשבה, שמתמם את החיזונות המתנגדים בהפגשם על פני אפק המחשבה והרוח, שמפיר איך שהם מביאים ברכה לעולם. אין לנו רטיה יותר גדולה להמחלה של התפוצצות הכחות, וביותר הכחות הרוחניים של כנסת ישראל, כהחק הנשגב הזה, החובק בזרע-עז עולמי עד. אמנם המקום המבצר, שבו צריה שיתגלה החיזון האמתי הזה אצלנו, הוא מיחד להמחשבה הישראלית, לעמות מה שהמעשה עומד על צביון אחד ומקבל בתוכו את כל הגונים באספקלריא שלו.

(אדר הנקד, מעט צרי)

**לאחד קראתי נעים** - הנביא זכריה מנבא על שני מקלות (מנהיגים), אחד מהם נקרא 'נעים'. **המכנית** - המעשית, החכמה שבעולם המעשה הטכני. **שגיאה** - טעות. **שלילה** - חיסרון, הרס. **לקו** - עיקרון מקובל. **פעל-ברזל** - דבר מכביד, מעכב גדול להתפתחות התעשייה. **הנסיונות** - ניסויים שגילו הבנה חדשה. **בגאון** - בברור. **באותה המדה** - לפחות באותו שיעור. **התנשאה** - התרוממה, התקדמה. **אבות-התעודה** - מוסרי התורה. **שמתמם** - משלים. **אפק** - מרחב. **רטיה** - תחבושת, תרופה. **התפוצצות הכחות** - ריבוי השיטות, והניגודים שביניהן. **צביון** - צורה. **באספקלריא** - במבט.





### ביאורים

תפיסת העולם הרווחת בקרב הציבור היא שיש דעות שונות ומנוגדות בתוך האומה, ואין יכולת לגשר ביניהן. יש ימנים ויש שמאלנים, יש לאומיים ויש אוניברסליים. אין מקום ב'מרחב תפיסות העולם' שבו הם יכולים לדור יחד. תפיסת העולם של כל אחת מהדעות סוברת שרק מה שהיא חושבת הוא הנכון והאמתי, ואילו הדעה השנייה היא דעה שקרית ומסולפת. מכך נגרמת 'התפוצצות הכוחות', מאבק נוקב בין כל הדעות, שבו כל אחת מנסה להשליט את עצמה על חברתה. אך יש בגישה זו חולשה גדולה. תפיסת עולם כזו מצומצמת וחלשה. מי שחושב שכל מה שלא מתאים למה שהמוח שלו חושב - טועה, גורם לתוהו ובוהו בעולם, והוא בהכרח צר אופקים ומצומצם. ישנן בעולם דעות עמוקות ותפיסות עולם רחבות, שאין האדם הפרטי יכול לעמוד עליהן ולהבין את חשיבותן ואת אמיתתן.

לכן צריך לקחת את כל עולם האמונות והדעות, את המנועד הרחב ביותר של תפיסות העולם בעם ישראל, לברר את נקודת האמת שבכל אחת מהתפיסות - ולגרום להתנגשות ביניהן, התנגשות שתביא לפירון ולשלמות. תפיסת עולם צרה אינה מתאימה לאופי של עם ישראל, החפץ בשלמות, שכל תפיסת עולם מצומצמת גורמת לו למחנק רוחני ולחוסר מיצוי יכולותיו וכישרונותיו. זוהי תכונה שמייחדת את עם ישראל משאר האומות. כל הגויים יכולים להאמין באידיאל מסוים ולנסות להגשימו במציאות. יש להם אל, כוח מסוים, שאתו הם צריכים לעבוד ולגלות. אך עם ישראל עובד את אלוהי האלוהים, את מקור כל הכוחות, ולכן הוא רוצה נגיעה בכל תפיסות העולם וחפץ בחיים שלמים ועשירים. כאשר תפיסות העולם הצרות משתלטות על השיח הציבורי, עם ישראל כולו מפסיד, ובעיקר בני הנעורים, שאינם יודעים על העושר האמוני ועל תפיסת העולם הרחבה והעמוקה של עם ישראל. זו הסיבה שהם הולכים לחפש מענה במקורות זרים ומנוכרים.

### הרחבות

#### • הירידה של בני הנעורים - מעידה על גדלות נפשית

דעות הקלושות הבאות מקצור הראות וקטנות אמונה של עז האחדות האלהית... ומאבדות ביחוד מבני הנעורים. בדורו של הרב קוק הייתה התרחקות ממסורת ישראל, בעיקר בקרב בני הנעורים. במאמר הדור מנתח הרב קוק את הסיבה לכך, וכותב שהדבר לא נובע משפלות הדור, אלא אדרבה - מגדלות נפשית. נפשם של בני הנעורים גדולה, ולכן הם רוצים להיפגש עם עמקות וגדלות רוחנית בתורה, עם ערכי מוסר גדולים, עם תורה שמחיה את עם ישראל לתחייה לאומית. אולם בגלל מיעוט העיסוק בעמקות בנושאים אלה בקרב תלמידי החכמים, לא מצא הדור הצעיר את מבוקשו: "חלק גדול מהדור הצעיר איננו חש כל כבוד לכל מה שהורגל (מסורת ישראל), לא מפני שאופלה נפשו... כי אם מפני שעלה עד המקום, שלפי אותו הצביון שהורגל בו עד כה שיביט על ידו על החק והמשפט, על המסורת והאמונה בכלל, על כל טהור וקדוש, על כל אמת גדולה נצחית ואלהית אשר במושגים, מפני מיעוט העבודה בתלמודם של יסודי הרגש והדעת שבמרחב התורה... עד שנדמה לו שהכל הוא שפל הרבה מערכו... הוא נתגדל ועלה בפעם אחת, הצרות מרקוהו... ולא יוכל לעמוד בשפל. כנפים עשה לו רוחו ובמרומים ימריא, ושם לא נתנו לו עדיין את חפצו". הצרות התכופות שהיו בעם ישראל גרמו לבני הנוער להתבגר ולתור אחר משמעות ואידיאלים לאומיים, אולם הם לא מצאו את מבוקשם בתורה מהסיבה שהזכרנו לעיל. הדבר גרם לכך שהדור הצעיר "פנה לו אל הזלזול והשליה" ביחס למסורת ישראל, כי היא נתפסה אצלם כדת עתיקה ולא רלוונטית.

התיקון לבעיה זו, על פי הרב, הוא שתלמידי החכמים ילמדו ויתבנו ספרים על פנימיות התורה, על מוסר התורה ועל רעיונות אמוניים, שיהיו תורת חיים עבור הלומדים: "אנחנו צריכים ללמד תורת חיים ממקור החיים, דרכי מוסר מלאי אורה וצהלה, דברי חן ושכל טוב" [אדר היקר, עקבי הצאן, מאמר הדור].

### להצלחתם, רפואתם, זיווגם וזרע של קיימא של תושבי נוף איילון בתוך עמך בית ישראל

לימוד יומי  
פאניקה - מבהא למחשת הראייה" ב

**התפוצצות הכחות של המחשבה**, מביאה גם-כן לאפיסת המחשבה וחלשתה; כי מה יוכל לחשב מי שסובר שכל מה שהוא חוץ לחלל-הגלגלת של איננו כפי-אם תהו-ובהו ארץ, והעולם והחיים איננו כפי-אם מה שמצוי ברביעית-דם ובכזית-מוח שלו.

**מעוט העבודה**, של הכנסת כל המחשבות הטובות והעדינות של כנסת ישראל למקום אחד, להתאימן ולהפרותן, הוא שגורם שאותן המחשבות, שהן באמת תולדות התהו והבהו, שאינן עלולות להתאחד עם החיים הפנימיים והמלאים של האמה הישראלית, הדעות הקלושות הבאות מקצור הראות וקטנות אמונה של עז האחדות האלהית, מעזים של ישראל וגאותם, "משל בגבורתו עולם עיניו בגוים תצפינה, הסוחרים אל ירומו למו סלה", הן עולות כעבי חשך ומביאות אפלה לעולם, ומאבדות ביחוד מבני הנעורים את כל גאון ההפכה העצמית ממקורה ומבסיסה הבריאה, "במסותרים תבכה נפשי מפני גוה, מפני גאותן של ישראל שנטלה מהן".

(אדר היקר, מעט צרי - המשור)



אמונה ב סיון

**התפוצצות הכחות של המחשבה** - שיטות מנוגדות זו מזו בענייני מחשבה. **לאפיסת** - לעצירת. **חוץ לחלל-הגלגלת** - מנוגד לדעתו. **תהו-ובהו** - הבל. **כל המחשבות וכו'** - לימוד אמונה של כל זרמי המחשבה של גדולי ישראל. **וקטנות אמונה** - אמונה מצומצמת, שאינה נותנת מקום להיפתח להסתכלות עמוקה יותר. **מעזים** - מבטחם. **גאון וכו'** - עמידה בעוז, מתוך ההכרה בערכם העצמי.